

auspiciens in cœlum dixit : *In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum, redemisti me, Domine Deus veritatis.* Interea supradicti fratres Walbertus et Menizo, ministri diaboli, irruerunt in eum, et multis plagis irrogatis ad ultimum decapitaverunt doctorem suæ salutis. Et videntibus cunctis, anima ejus ab angelis suscepta, meruit secreta scandere cœli cum magna claritate cœlestis gloriæ. Passus est autem beatissimus pontifex et martyr Christi Livinus pridie Idus Novembris, regnante Domino nostro Jesu Christo, qui *vult omnes homines salvos fieri*, et ad agnitionem veritatis venire, qui cum Deo Patre et Spiritu sancto vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum.

Cognoscentes autem hoc factum illustres viri et feminae, qui per ejus doctrinam illuminati sunt, venerunt gementes et plorantes ad beatum corpus. Inter quos erat prædicta matrona Erabahildis, quæ venerabilem virum in hospitium habebat, et suis

opibus devotissime confovebat, ferens puerum secum in manibus suis, quem sanctus martyr Livianus nuperrime de sacro fonte levavit, imponens ei nomen Bricius adhuc in albis. Quæ ante alios omnes erupit in lacrymabilem vocem, beatum virum illuminatorem patriæ innocentem esse, et injuste tam crudelem mortem pati. Tunc satelles Satanæ Walbertus, inflammatus a diabolo, insiliens in eam, bipennula sua caput ejus per medium scidit, quæ statim expiravit, infantulum autem per tres partes secavit, quas juxta corpus beati martyris Livini projecit. Certissime enim creditur eos gloriam martyrii habere in sorte venerandi pontificis et martyris Livini. Discipuli vero tulerunt corpus pii magistri, et partes de corpusculo infantuli et posuerunt pariter in monumento sibi angelicis manibus præparato, beatam quoque Erabahildem martyrem Christi seorsim sepelierunt prope sepulcrum beati martyris Livini.

II. DE PENITENTIA.

^a Quomodo possumus penitentiam septem annorum in uno anno penitere. Triduanam pro triginta diebus et noctibus cantatio psalmodum. cxx Psalteria pro XII mensibus, pro uno die L psalmos et quinque vicibus *Pater noster*. Item : pro uno die quatuor vicibus *Beati immaculati* et sex vicibus *Miserere mei Deus*, et quinque vicibus *Pater noster*, et septuaginta vicibus prosternens se in terra cum *Pater noster* dicat inflectione. Faciat sic pro uno die. Si vult minus psallere, tamen vult patere, prosternat se frequenter in oratione centum vicibus et dicat *Miserere mei Deus*

^a Hoc fragmentum, quod forsitan ex majore opere solum exstat, primum evulgavit Labbius (Concil. Paris. fol. vol. VII, p. 1478) cum hac nota præfixa : In eodem codice Fiscanensi ms. reperta sunt quæ C

et *dimitte delicta mea*. Faciat hoc pro uno die. Qui vult confiteri peccata sua, cum lacrymis confiteri debet, quia lacrymæ veniam non postulant, sed merentur. Roget presbyterum ut missas cantet pro se, nisi sint crimina capitalia, quæ debet ante lavare cum lacrymis. Cantatio unius missæ potest duodecim dies redimere; decem missæ quatuor menses; viginti missæ octo menses; triginta missæ duodecim menses possunt redimere. Si vult confessor, esse cum lacrymis. *Deo gratias.*

sequuntur ad libellos penitentiales pertinentia neque alibi quod sciam, edita. Exstant hæc etiam in cod. Paris, 1535. GILES.

III. ÆNIGMATA DE VIRTUTIBUS

QUÆ MISIT SANCTUS BONIFACIUS AD SOROREM SUAM.

Aurea nam decem transmisi poma sorori,
Quæ in ligno vitæ crescebant floribus almis,
Liliis sacris pendebant dulcia ramis,
Cum lignum vitæ pendebat in arbore mortis.
Cum quibus et ludens comprehendas gaudia vitæ,
Et te venturæ complens dulcedine vitæ,
Manducans multo inspireris nectaris haustu.
Spirantes replet nardi fragrantia nares,
Cum quibus et malis compares regna futura,
Dulcia sic quondam celebrabis gaudia cœli.
Sunt alia alterius ligni acerbissima mala,
Pestifero vernant quæ in ligno mortis amara,
Quæ Adam manducans dira est cum morte perempti s.
Infecit antiqui flatuque et felle draconis
Viperea, ut dudum sæpe maligna veneno
Nitatur palmis hæc nunquam tangere virgo,

Mandere quem nefas est et gustare profanum,
Ne dentes strideant fuscata peste maligna,
Talibus aut malis frangantur fœdera sancta,
Vel superi incassum perdantur præmia regni.
Cernere quis poterit numero aut quis calculus æquat
Splendida quæ stolidis præstavi munera sedis
A qua præsentis moderantur dogmata vitæ,
Atque futura novi præstantur præmia regni?
Ritibus atque meis compleantur jussa superna,
Talibus humanum semper miserebor in ævum.
Juvani mortale genus virtutibus almis,
Imperiis Domino superis famularier alto;
Tetrica mundani calcant ut ludicra luxus,
Regna, clamor, cœlorum filia regis.
Ad requiem ut tendant animæ pulsabo tonantem :
Actus vel dicti seu sensus aut vincula resolvat.

Sedibus e superis soboles nempe arcitenentis
Cuncta meis precibus restaurat secla Redemptor,
Arbiter æthereus condit me calce carentem
In qua nec metas ævi nec tempora clausit
Tempore, sed mire sine tempore longe creavit.

FIDES CATHOLICA.

Fecunda et fortis vernans virtutibus altis,
Ipsius altithroni ductrix et nuntia dicor;
Dum Christi populo per mundum labe reporto,
Et virtute mea viventes legibus æquis
Sacrantur Christo et demuntur crimina prisca.
Clamor cuncta Dei cernentur prævia legis
Accolorum terris sed cœli gaudia plures
Transmitto illustres superis et sedibus aptor.
Ilic sine me nullus Petri consortia sancti
Omnibus et ut Pauli captat qui finibus orbis
Luciflua promunt fuscis mea lumina seclis
Incolit, a me nullus electa ad præmia regni
Conscendit, Christi misero nec gratia fu'get:
Ast tamen heu! misere non scando in regna polorum.

SPES FATUR.

Sancta comes faustos omnes comitata perhortor
Perpetuam meritis cœlo comprehendere vitam,
Et sine me scandit nullus per culmina cœli,
Sed tristem ac miseram post illinc facta secernant:
Fortunata nimis si non mentita fuisset,
Aurea promittens starent ut luestera mundi
Terrigenas jugiter duco ad cœlestia regna,
Viribus ut freti tradant ad corpora pœnas
Regmina venturi captantes aurea seclis.

JUSTITIA DIXIT.

Igneus en genitor fertur mihi Jupiter esse;
Vocibus et virgo stolidorum fame dicor;
Sed scelus ob varium terras liquisse nefandas:
Terrenis raro facies mea cernitur usquam.
Inclyta cœlorum fuerim cum lilia regis,
Talibus ut genitor moderans cum legibus orbem,
In gremio gaudens et fingens oscula patris,
Aurea gens hominum semper gauderet in ævo,
Datam si normam servarent virginis almæ.
Incubuit populis, spreta me, turba malorum,
Christi dum jugiter calcarent jussa tonantis
Idcirco penetrant Erebi sub tristia nigra
Tartara Plutonis plangentes ignea regis.

VERITAS AIT.

Vincere me nulli possunt sed perdere multi.
Est tamen et mirum Christi quod sedibus asto,
Regnans et gaudens superis cleri civibus una
Incola; sed quærens germanam, rura peragro,
Terras quas plures fantur linqui senes audas,
Amplius in sceptris mundi jam degere nolo,
Sanctam merendo tristis non nacta sorore,
Antiquus vates cecinit quod carmine David,
In terris vanos homines, me virgine dempta,
Trans ubi semper eram fugiens, nunc sidera scandam.

MISERICORDIA AIT.

Moribus en geminæ variis et jure sorores
Instamus Domini cunctis in callibus una.
Sed soror in tenebras mortales mergeret atras,

A Et pœnas Erebi lustrent per devia Ditis,
Regmina si seclis tenuisset sola per orbem.
Illius adversas vires infrangere nitior,
Clamans atque « soror » dicens « charissima, parce. »
O genus est superum felix me virgine nacta;
Regmine nempe meo perdono piacula terris;
Do vitæ tempus superis, do lumen Olympi,
Ingentem mundi variis cum floribus arvum,
Aurea gens hominum scandat quod culmine cœli.
Ast tamen altithroni non sacris fluvibus absum,
Impetrans miseris veniam mortalibus ævi,
Trahendo jugiter Christi per secla ministra.

PATIENTIA AIT.

Per me probantur veri falsique prophetæ,
Atque mali expulsi sanctorum a limite longe
B Tempora non perdunt pro me pia facta peracta,
In proprium meritum pressuras verto meorum,
Et merito exemplo suorum dira piacula
Nisibus eximiis committo in præmia sancta.
Tetrica multorum per me compescitur ira
Igneus atque furor rixæ cum terribus ardens.
Altrix virtutum custos et sancta vocabor.
Arte mea jugiter complentur jussa superna,
In cœli cuneo Christi quia sedibus asto,
Tranquilla æternum regem comitabor in ævum.

PAX VERE CHRISTIANA.

Pacificum passim fieret mortalibus ævum,
Æternum imperium regerem si sola per orbem.
Christicolis quondam cœlorum carmine missa,
C Vera Dei soboles ortu dum secla beavit,
En regnatoris seclorum nomine ditior;
Regno inter Christi semper vernacula ternas,
Et terras justorum habitans regina vocabor
Cœlicolæque tenent jugiter me in culmine cœli,
Regmina quæcunque illustro, mea gaudia gestant.
... ivibus et sum precibus jam rogor adesse,
Spiritus et corpus si digner servier ipsis,
Tetrica pugnarum non torquent bella proterva.
Infames fugio discordia semper ubique,
Arbiter ætherius jussit me hic semper habere,
Nisibus infringor sævorum et mente maligna,
Aurea mira mihi sed porta est aula polorum.
Heu! miseris longe quis sum mortalibus ægris,
Qui in proprio tecto me dedignantur habere,
D Clauditur his superum cœli sub cardine regnum.
Quapropter populi talem non spernite sponsam,
Qua sine non cœli penetratur virgine templum.

HUMILITAS CHRISTIANA FATETUR.

Hic in te numeros sacras vix sola sorores.
Vestibus in spretis specie quia nigrior exsto,
Stulti me spernunt cunctis dispector in sum.
In terris nusquam similatur vilior ulla,
Libertatis opem Dominus sed dabitur æthra;
Ima solo quantum, tantum flo proxima cœlo
Terras indutus me Christus sanguine salvat.
Ardua cœlorum conscendet culmina nullus,
Si me forte caret propria, ne forte sorores,
Cum Domino Christo una sit charissima sponsa:
Ruricolæ et reges peteri innuptæque puellæ,

Innumeri heroes nati melioribus annis,
Sanctorum excellens martyrū pulchra corona,
Terribilisque viri meritis cum matribus alnis
In tanto numero, excepta me, viribus audax
Altithroni nullus capiet pia gaudia regis.
Jugiter et nutrix et tutrix omnibus alsum,
Æterni placans et mulcens pectora regis.
Flebilis et vacuus vocitatur mente manachus
Acta mea pravo tumidus si corde refutat
Terrigenis paucis comprobator amabilis hospes,

A Et tamen altithrona nato lectissima virgo
Throno comes plures ducens per aethra phalanges.
Viribus et sponsi fidens sum sancta virago
Itegi regnorum mea simplex fœdera servo.

VIRGINITAS AIT.

Vitæ perpetuæ vernans cum floribus alnis
Inclita cum sanctis virtutum gesto coronam,
Regis seclorum matrem comitata Mariam,
Gaudens quæ genuit proprium paritura parentem,
Iupia qui proprio salvavit sanguine sæcla.

ANNO DOMINI DCCLII.

S. ZACHARIAS

ROMANUS PONTIFEX.

NOTITIA HISTORICA IN S. ZACHARIAM PAPAM.

(Liber Pontificalis, ex var. edl.)

^a Zacharias, natione Græcus, ex patre Polychronio, B tissimus, atque snavis, omnique bonitate ornatus, sedit annos decem, menses tres, dies ¹ xiv. Vir mi- amator cleri, et omnis populi Romani, tardus ad

VARIANTES LECTIONES.

¹ Cod. Luc., x; al., xv.

VARIORUM NOTÆ.

^a 1. Sedis apostolicæ patrimonia vindicari a summis pontificibus debent, tum jure patrimonii, ut aiebat præsul optime de eadem meritis (Blanchin. Anast., tom. II, pag. 299), tum alio potiori divinis e legibus emanante, quo res Deo sacræ per summum sacerdotem procurandæ, possidendæ, retinendæ, et iudicandæ, et repetendæ sunt a sacrilegis usurpatoribus, quoties occupentur. Hinc est quod hi duo pontifices maximi, quorum primi adhuc interpontificium, alterius primordia, sedes et mors, examinanda restant, nōpe Gregorius III et Zacharias, interque innocentia morum et vitæ sanctitate celebris, ille vi armorum, hic agendo, civitates Americam, Hortam, Pol-martium et Bleram, a rege Langobardorum Luitprando sanctæ sedi ablatas, recipere conati sunt. Eas Gregorius amiserat, quod intra Urbis mœnia Trasmundum Spoleti ducem a Luitprandi furere protexerat. Cumque auctis illius viribus Romano milite, ut ducatum sum et Ecclesiæ civitates adipisci facilius posset, fœdfragum expertum esset ad Carolum Martellum Franciæ subregulum, ut vocat, legatione bis adornata auxilium petiit, ut Ecclesiæ jura suis illiusque armis assere-ret. Interim Carolus paucosque post dies sanctus Gregorius moriuntur. — Sed, quod a Deo optimo maximo optandum erat, Gregorio Zacharias, Pipinus Carolo statim succedunt, hic armorum gloria, ille rebus gerendis singularis. Pipinus siquidem post annos aliquot sanctæ Sedis patrimonia undique propagavit; Zacharias vero vix ad Petri sedem evectus a Langobardorum rege per legatos de urbium restitutione agit, ac reddere pollicentem Romano adjuvat milite adversus fœdfragum Trasmundum: promissis vero non stantem impiger atque intrepidus adit castrametatum in Spoleti finibus, nec Romam revertitur, nisi redditus patrimonii multo antea ereptis, simulque civitatibus quatuor ante

biennium ablatas quarum ipse per se iniiit possessionem, deinde Romam est ingressus, ubi sacris dans operam Christo Ecclesiæ vindici rependit gratias. Facta hæc sunt ab utroque pontifice intra triennium, ut videre est per me digesta in Chronologia Cesarea Pontificia; nisi quis malit in Diaconi et Francicorum ambages ingredi, unde ne Pagio quidem tantæ eruditionis viro datum fuit emergere: ne enim dicar plus æquo a meo instituto divagari, ad rationem temporum venio. — Mortuo igitur sancto Gregorio III, ut in ejus nota dictum fuit, die 28 Novembris, qua in Martyrologiis colitur, pontificatus cessavit quatridentul, ut recte vulgatus et duo Codd. Freheriani, Cavensis et Ambrosianus quartus, non dies octo, ut in nonnullis Codd. et Catalogis legitur, reliquis omnibus præsertim Colbertinis, septimo excepto, interpontificium silentibus. Itaque ab emortuali 28 Novembris, quæ pertinet ad Gregorii sedem, diebus quatuor numeratis dies offenditur 3 Decembris, quæ, ut A littera Dom. ostendit, anno 741 in Dominicam incidebat, ac proinde ordinationi Zachariæ tribuenda est. Sedit autem Zacharias annos 10, menses 3, dies 13, ut recte habent Catalogus Lucensis et Cod. Freherianus secundus, uno plus die cæteris, unoque plus mense Catalogis duobus Colbertinis perperam numerantibus. Ab emortuali enim die 15 Martii an. 752, qua depositum Zachariam Anastasius testatur, cui Martyrologia fidem faciunt, palam est hunc pontificem sedisse annos 10, menses 3, dies 13, ipsis diebus tum ordinationis, tum mortis inclusis. — Hæc cum ita sint, nullo pacto audiendum est Pagio, qui privata auctoritate vult sanctum Zachariam ordinatum esse die 30 Novembris sancto Andreæ sacra. Ut enim præteream quæ de Dominicis diebus ordinationi debitis sæpe alibi, fortasse ad nauseam, disputavi, et in sequenti nota memoria repetam necesse erit; quam ratione inter 28 et 30 quatridentum in-